

ЭТНОСАЯСИ СӨЗДІК

ЭТНОПОЛИТИЧЕСКИЙ
СЛОВАРЬ

ЭТНОСАЯСИ СӨЗДІК

**Қазақстан этносаясаты мен тәжірибесінің
терминдері мен ұғымдары**

Нұр-Сұлтан, 2020

ӘОЖ 80/81:32 (038)
ББК 66.3 (5К)я2
Ә 90

ҚР Президенті жанындағы Мемлекеттік басқару академиясының Ғылыми кеңесімен баспаға ұсынылды

Бас редактор:	Түймебаев Ж.К., филология ғылымдарының докторы
Редакция алқасы:	А.К.Садуақасова, Ә.Д.Сүлейменова, Л.А. Прокопенко, Ғ.Төлегұл, Н.Ж. Шаймерденова, Е.А.Шелокова, Д.Б.Кошербаев
Пікір жазғандар:	Б.М.Қайыпова, ҚР Тұңғыш Президенті – Елбасының кітапханасы директорының орынбасары, тарих ғылымдарының кандидаты; Әбішева М.А., ҚР Президенті жанындағы Мемлекеттік басқару академиясы Дипломатия институтының директоры, саяси ғылымдарының кандидаты
Жобаның ғылыми жетекшісі:	А.Садуақасова, әлеуметтану ғылымдарының докторы
Авторлар ұжымы:	Калашникова Наталья Павловна, саяси ғылымдар докторы Калмыков Сергей Константинович, философия ғылымдарының кандидаты Малиновский Виктор Александрович, заң ғылымдарының докторы Рақышева Ботагөз Исламқызы, әлеуметтану ғылымдарының кандидаты Садуақасова Айгүл Кәкімбекқызы, әлеуметтану ғылымдарының докторы Сүлейменова Элеонора Дүйсенқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор Жақыпов Жантас Алтайұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор Шаймерденова Нұрсұлу Жамалбекқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор Қапалбек Бижомарт Сейсенбекұлы, филология ғылымдарының кандидаты Төлегұл Госман Төлегұлұлы, аудармашы-сарапшы

ЭТНОСАЯСИ СӨЗДІК: Қазақстан этносыясаты мен тәжірибесінің терминдері мен ұғымдары. - Нұр-Сұлтан, 2020 – 193 бет.

ISBN 978-601-287-224-8

Ұсынылып отырған шығарма 2014 жылғы жарияланған сөздіктің екінші, толықтырылған басылымы. Қазақ және орыс тілдерінде ұсынылып отырған бұл сөздікте этносыясат саласында, ғылыми жарияланымдарда, бұқаралық ақпарат құралдарында, интернетте, сондай-ақ этностану, саясаттану, әлеуметтану, тарих және мәдениеттану пәндерінде жиі қолданылатын 152 сөздік бірлік қамтылған.

Сөздікке Қазақстан этносыясатының негізгі қағидағтарын түсіндіретін және Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы Н.Ә.Назарбаев ұсынған қоғамдық келісім мен жалпыұлттық бірліктің үлгісімен таныстыратын бірқатар терминдер енгізілген.

Сөздік этносыясат саласында қызмет ететін мемлекеттік қызметшілерге, гуманитарлық ғылым мамандарына және Қазақстандағы қазіргі этностың үдерістерге қызығушылық танытатын оқырман қауымға арналған.

© ҚР Президенті жанындағы Мемлекеттік басқару академиясы, 2020

© Садуақасова А.К., Калашникова Н.П., Калмыков С.К., Малиновский В.А., Рақышева Б.И., Сүлейменова Ә.Д., Шаймерденова Н.Ж., Төлегұл Г.Т., 2020

ISBN 978-601-287-224-8

АЛҒЫ СӨЗ

Жаһандану мен қоғамдық-саяси өзгерістер дәуірінде этносаясат терминдерінің жүйесі де тез өзгеріп отыруға бейім болып келеді. Мұның бірқатар себептері бар, олардың ішінде – этносаясаттың өзінің пәнаралық сипаты, этносаясатта тарих, философия, саясаттану, әлеуметтік тілтану сияқты ғылымдардың шектескен тұстарында кездесетін терминдер табиғатының өрімдестігі, қолданбалы пән ретінде этносаясат міндеттерінің экстралингвистикалық жағдаятқа, мәселен, геосаяси өзгерістерге байланысты болатындығы. Осы жайттардың бәрі этносаясат терминдерін дереу анықтаудың, жекелеген бағыттар бойынша терминдер іріктеу үшін пайдалануға болатын арнаулы терминтанулық сөздіктер түзіп отырудың, ол терминдерді заңнамалық құжаттардың «Глоссарий» бөліміне, сондай-ақ оқулықтар мен оқу құралдарына қосып отырудың қажеттігін көрсетеді.

Оның үстіне, дүниетанымдық және философиялық көзқарастарға орай қазіргі заманда әлеуметтік-саяси және геосаяси өзгерістердің қиын кезеңін әлі еңсеру үстінде тұрған әрі қалыптасу, трансформалау, түсінудің алуан түрін өткеріп жатқан этносаясаттың қарышты қадамдары концептуалдық-ұғымдық аппаратқа саналы да сыни көзқарастың болуын талап етеді.

Сөздік негізгі этносаяси терминдер жөнінде мағлұмат беретін анықтамалық кітап ретінде ойластырылды да, мынадай міндеттердің шешімін табуға бағытталды: этносаяси зерттеулердің қазіргі жағдайын бейнелеу; мүмкіндігінше Қазақстанның этносаясаты бағыттарына шолу жасау; этносаясат әдістерін сипаттау; этносаясат терминдерінің негізгі құрамын анықтап, жинақталған мол тәжірибені пайдалана отырып, ол терминдерге ғылыми анықтама беру; мемлекеттік қызметшілердің біліктілігін арттыру барысындағы оқыту, білім беру міндеттеріне анағұрлым лайық мазмұндау формасын табу.

Этносаяси терминдер сөздігін түзу жұмыстарының негізгі нәтижелерін былайша түйіндеуге болады:

- қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде қолжетімді лексикографиялық дереккөздер ескеріліп, этносаяси терминдердің корпусы анықталды;

- этносаясаттың қолда бар терминологиялық корпусы ретке түсірілді, жүйеленді;

- іріктеліп алынған терминдердің түсіндірмелерін пішімдеу үшін нормалау және бірегейлеу жұмыстары жүргізілді;

- бұрын анықтама берілмеген терминдер екшеліп, Сөздікке дербес сөздік бірліктер ретінде енгізілді де, оларға сөздікке тән терминологиялық анықтама жасалды (тұтастай алғанда, қазақ тілінде 152, орыс тілінде 152 этносаяси терминге анықтама берілді);

- көптеген терминге орыс/қазақ және ағылшын тілдерінде балама келтірілді;

- сөздік мақала мәтінінің өз ішінде курсивті сілтеме көрсету арқылы және соңында анықтама түрінде сілтеме жасау арқылы терминдер арасындағы жүйелік қатынастар нақтыланды.

Сөздікте этносаяси терминдер әліпбилік ретпен берілді. Солай бола тұра терминдер корпусы іштей мынадай блоктар бойынша айқын түрде түзілді: этносаясаттың теориялық аспектілері; этносаясаттың шектес және септесетін ғылымдармен, мысалы, этнологиямен, саясаттанумен, әлеуметтік тілтанумен, т.б. байланыстары; этносаяси зерттеу бағыттарының қалыптасуы; этносаяси зерттеулердің әдіснамасы мен әдістемесі, этносаясаттың негізгі ұғымдары.

Сөздіктің бір ерекшелігі – мұнда мүмкіндігінше Қазақстанның этносаяси проблемаларының ерекшеліктері көрсетіледі және Қазақстан халқы ассамблеясы қызметінің толық мәні мен бағыты, құқықтық аспектілер, халықаралық стандарттар, бұл салада жұмыс істейтін негізгі мемлекеттік емес және қоғамдық институттар туралы жеткілікті түсінік